

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ሥላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ነጋ ዱፊላ

አዳኝ ንጉሴ

አመልካች፡- ወ/ሮ ይርገዳ አዲሱ - ጠበቃ ይርገ- ሰንበቶ ቀረቡ

<p>ተጠሪ፡- 1. ሕጻን ምስጋናው ዘሪሁን ሞግዚት - ወ/ሮ ጠጋ ሙሉይ</p> <p>2. ሕጻን መስከረም ዘሪሁን ሞግዚት ወ/ሮ የሺ ባልቻ</p> <p>3. ቤቴልሔም ዘሪሁን ሞግዚት ወ/ሮ ሰናይት ሰንደቁ</p>	}	ጠበቃ የምስራች ደሣለኝ ቀረቡ
--	---	--------------------

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የሚስትነት ጥያቄን የሚመለከት ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው በአዲስ አበባ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ሲሆን በዚህ ፍርድ ቤት የአሁኗ አመልካች የሟች አቶ ዘሪሁን ብርሃኑ ሚስት ናቸው ተብሎ ማስረጃ እንዲሰጥላቸው አመልክተው ፍርድ ቤቱን የአመልካችን በቃሰ መሃላ ተደግፎ የቀረበውን አቤቱታ መርምሮ አመልካች ከሟቹ ጋር በአገር ባህል የተጋቡ ስለመሆኑ ተረጋግጧል በሚል ምክንያት ሚስትነታቸውን የሚያረጋግጥ ማስረጃ የሰጠ ሲሆን የአሁኑ ተጠሪዎች ሟቹ ከተለያዩ ሴቶች ልጆችን የወለዱና አመልካች በ1996 ዓ/ም ከሟቹ ጋር አብረው ከመኖር ውጪ በሀገር ባህል ተጋብተው የኖሩ ያለመሆኑን ገልፀው ለአመልካች የተሰጣቸው የሚስትነት ማስረጃ እንዲሰረዝላቸው በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 358 መሰረት አቤቱታቸውን አቅርበዋል።

ፍርድ ቤቱንም ግራ ቀኙን በመቃወሚያ አቤቱታው ላይ ከአከራከረ እና ማስረጃ ከሰማ በኋላ ጉዳዩን መርምሮ አመልካች በቀበሌ የቤተሰብ ቅፅ ላይ ሚስት ተብለው የተመዘገቡ ቢሆንም በቤተሰብና በማህበረሰቡ ውስጥ እንደ ባልና ሚስት የተቀበሏቸው መሆናቸውን በበቂ ሁኔታ አስረድተዋል ለማለት ስለማይቻል አመልካች ጋብቻ ለመፈጸማቸው የትዳር ሁኔታ እንዳላቸው በማረጋገጥ አላስረዱም የሚሉትን ምክንያቶችን በመያዝ ቀድሞ የሰጠውን የሚስትነት ማስረጃ ሰርዞታል።

ከዚህም በኋላ አመልካች የይግባኝ አቤቱታቸውን ለከተማው ይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት አቅርበው ግራ ቀኙ ከተከራከሩ በኋላ ባል ወይም ሚስት በቀበሌ ፎርም ላይ ሞልተው ማረጋገጣቸው ራሳቸውን እንደ ባልና ሚስት እየቆጠሩ የሚኖሩ መሆኑ እና ማህበረሰቡም በዚህ መልኩ የተቀበላቸው መሆኑን እንደሚያመለክት የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በሰ/መ/ቁጥር 20036 ግንቦት 16 ቀን 1998 ዓ/ም በአዋጅ ቁጥር 454/1997 መሰረት አስገዳጅ የሕግ ትርጉም ሰጥቶበታል የሚል ምክንያት በመያዝ ከመቃወሚያው በኋላ የተሰጠውን የስር ፍርድ ቤትን ውሳኔ ሽሮ አመልካች የሟች አቶ ዘሪሁን ብርሃኑ ሚስት ናቸው ተብሎ የተሰጠውን ውሳኔ አጽንቶታል።

ከዚህም በኋላ ተጠሪዎች የሰበር አቤቱታቸውን ለከተማው ሰበር ሰሚ ችሎት አቅርበው ግራ ቀኙ ከተከራከሩ በሁዋላ የከተማው ይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት የሰጠው ውሳኔ ተሸሯል። የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው። የአመልካች የሠበር አቤቱታ መሰረታዊ ይዘትም ከሚች ጋር በባህላዊ የጋብቻ አፈፃፀም ስርዓት ጋብቻ የፈጸሙ እና ይህንኑ የሚያረጋግጥ የሰነድ ማስረጃ በመጥፋቱ ምክንያት ማቅረብ ያልቻሉ ቢሆንም በ1996 ዓ/ም ከሚች ጋር ባደረጉት ስምምነት በቦሌ ክፍለ ከተማ ቀበሌ 11 ጽ/ቤት ሁለታቸውም ቀበሌ ቀርበው በቀበሌው ጽ/ቤት ውስጥ በሚገኘው በሚች የግል ማህደር ላይ ባልና ሚስት ፎርም ቅፅ ላይ በባልና ሚስትነት ስማቸው መመዘገቡንና እስከ እለተሞቱ ድረስ አንድ ላይ በመሆን ንብረት ሁሉ ያፈሩ ስለመሆኑ እየታወቀ አመልካች ከሚች ጋር የመሰረቱት ሕጋዊ ግንኙነት የለም ተብሎ በከተማው ሰበር ሰሚ ችሎት መወሰኑ ያላግባብ ነው በማለት መከራከራቸውን የሚያሳይ ነው። አቤቱታው ተመርምሮም አመልካች የሚች ሚስት ተብሎ የመወሰኑን አግባብነት ከሰ/መ/ቁጥር 20036 አንፃር ለመመርመር ሲባል ጉዳዩ ለሰበር ሰሚ ችሎት ያስቀርባል የተባለ ሲሆን ለተጠሪዎች ጥሪ ተደርጎላቸው ቀርበው ግራ ቀኙ በጽሑፍ እንዲከራከሩ ተደርጓል።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለፀው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ ጉዳዩን በሚከተለው መልኩ መርምሮታል። እንደመረመረውም በጉዳዩ ላይ ውሳኔ የተሰጠው ጉዳዩ በአግባቡ ተጣርቶ ነው ወይስ አይደለም የሚለው ጭብጥ ከሰ/መ/ቁጥር 20036 አንፃር መታየት ያለበት ሁኔታ አግኝቶታል።

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው አመልካች ከሚች ጋር ሕጋዊ ጋብቻ መስርተናል የሚሉት በባህላዊ የጋብቻ አፈፃፀም ስርዓት ሲሆን ይህንኑ ያሳያል የሚሉት ሰነድም የጠፋባቸው ስለመሆኑ ገልፀው መከራከራቸውም በላይ በ1996 ዓ/ም ግን ከሚች ጋር በክፍሉ ቀበሌ ጽ/ቤት ቀርበው በባልና ሚስት ፎርም ላይ ቅጹን የሞሉ መሆኑንና ከሚች ጋር በባልና ሚስትነት ይኖሩ እንደነበር በመዘርዘር መሆኑን፣ ተጠሪዎች የአመልካችን ከሚች ጋር ጋብቻ አልፈፀሙም በማለት የሚከራከሩት ለአንድ ወር ከሚች ጋር ከመኖራቸው ውጪ ጋብቻ አልመሰረቱም፣ በባልና ሚስትነትም የሚታወቁ አይደሉም፣ ሚች ሌሎች ሴቶች ጋር ህጋዊ ግንኙነት የነበራቸው በመሆኑ ከአመልካቻቸው ጋር በጋብቻ ውስጥ አልነበሩም በማለት መሆኑንና የከተማው ሰበር ሰሚ ችሎት በጉዳዩ ላይ ውሳኔ ሊሰጥ የቻለው አመልካች ቀድመው ማስረጃ ሲወስዱ ከሚች ጋር በአገር ባህል እንደተጋቡ አድርገው ገልፀው ቆይተው በይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት በተደረገው ክርክር ደግሞ በ1996 ዓ/ም ቀበሌ ፅ/ቤት ቀርበን ቅፁን ሞልተናል ማለታቸው ቀድሞውንም ጋብቻ ያልፈጸሙ መሆኑን እንደሚያጠራጥር፣ ይልቁንም እንደ ባልና ሚስት ሁነው ይኖሩ እንደነበረ መግለጻቸውን እንደሚያሳይ ጠቅሶ ጋብቻ መኖሩ ተገልጾ ክርክር ባልቀረበበት ሁኔታ ደግሞ ጋብቻ መኖር ያለመኖሩን ማስረዳት አለማስረዳትን መመርመሩ አስፈላጊ አይደለም የሚሉ ምክንያቶችን በመያዝ ስለመሆኑ ከክርክሩ ሂደት ተመለክተናል።

ከዚህ አንፃርም ጉዳዩን መርምረናል። እንደመረመርነውም የአሁን ተጠሪዎች በተቃዋሚነት በጉዳዩ ቀርበው የተከራከሩት የአሁን አመልካች የሚች ሚስት አይደሉም የሚሉበትን ክርክር በማቅረብ ነው። ተጠሪዎች ይህንኑ ክርክር ለማቅረብ የሚያስችላቸውን የእራሳቸው የሚስትነት ማረጋገጫ ማስረጃ አላቀረቡም፣ ወይም ህጋዊ ሚስቶች የተባሉትም ቀርበው አልተከራከሩም። ስለሆነም በዚህ በግራ ቀኙ መካከል በተነሳው ክርክር ለጉዳዩ እልባት መስጠት በጭብጥነት ሊያዝ የሚገባው ነጥብ የአሁን አመልካች የሚች አቶ ዘሪሁን ብርሃኑ ሚስት ሊሆኑ

የማይችልበትን ፍሬ ነገር እና የሕግ ክርክር ባሁኑ ተጠሪዎች በኩል በሕጉ አግባብ ቀርቧል ወይስ አልቀረበም?፣ ፍርድ ቤቱስ ጉዳዩን በሕጉ አግባብ ማጣራት ነበረበት ወይስ አልነበረበትም? የሚለው ነው። ከዚህ ነጥብ አንጻር ጉዳዩን ስንመለከት ተጠሪዎች ሚች ከሌሎች ሴቶች ጋር ጋብቻ መስርቶ ነበር በሚለው ነጥብ ላይ አትኩረው የተከራከሩ ከመሆኑ በቀር የአሁን አመልካች ሚስት ሊሆኑ ያልቻሉበትን ክርክርና ማስረጃ ያላቀረቡ መሆኑን የመዘገቡ ግልባጭ ያስረዳል። ምንም እንኳን የእርሷ ሚስትነት ከክርክሩ አካሄድ አኳያ ጥያቄ ውስጥ የገባ ቢሆንም ይህ ግን ፍርድ ቤቱ ራሱ በሚያጣራው ማስረጃ ነጥፍ ሊወጣ ይችል የነበረ መሆኑን ከክርክሩ ሂደት ተገንዝባል። ስለሆነም የአሁን አመልካች የሚች ዘራሁን ብርሃኑ ሚስት መሆን ያለመሆናቸው ጉዳይ መታየት የነበረበት በቀበሌው ውስጥ ተሞልቷል የተባለው ቅጽ አሞላሉ እንዴት እንደነበር (ሚችና አመልካች በግንባር ቀርበው መሆን ያለመሆኑ፣ የባልና ሚስት ሁኔታን ሊያረጋገጥ የሚችል ማስረጃ በቀበሌው ጽ/ቤት ቀርቦ ታይቶ መሆን ያለመሆኑና ሌሎች የቀበሌ ጽ/ቤቱ የሚከተላቸው አሰራሮች ምን ምን እንደሆኑ) ከተጣራ በኋላ መሆን እንደነበረበት ተረድተናል። አንድ ፍርድ ቤት ለጉዳዩ አወሳሰን የጠራ ፍሬ ነገር የሌለ መሆኑን ከተገነዘበ ይኸው ፍሬ ነገር እንዲጣራ ተገቢ ነው ያለውን ማጣራት ሁሉ ማድረግ እንደሚችል ከፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 136፣137፣ 272፣ 327(3)፣ 345 እና ከሌሎች ስለማስረጃ አቀራረብና አቀባበል ደንብ ከተደነገጉት ድንጋጌዎች ይዘትና ዓላማ የምንገነዘበው ጉዳይ ነው። የከተማው ሰበር ሰሚ ችሎት የአመልካች ክርክር ወጥ ያለመሆኑን በመግለጽ ውሳኔ መስጠቱም አጠቃላይ የክርክሩን ይዘትና ፍርድ ቤት እውነትን ለማውጣት በሕግ የተጣለበትን ኃላፊነት ተግባር ያላገናዘበ ሁኖ አግኝተናል። በመሆኑም ጉዳዩ ሊወሰን የቻለው በክርክሩ ሂደት ሊጣራ የሚገባቸው ነጥቦች ባልተሟሉበት ሲሆን የክርክር ሂደት ላይም ጥያቄዎች መስጠት ደግሞ የፍርድ አካሄድ ስርዓት የሚቀበለው ጉዳይ ባለመሆኑ የመሰረታዊ ሕግ ስህተት መመዘኛን የሚያሟላ ነው። ከዚህ አንጻር ስንመለከተው አመልካች ከሚች አቶ ዘራሁን ብርሃኑ ጋር በሕግ አግባብ ጥበቃ ሊደረግ የሚችል ግንኙነት መኖር ያለመኖሩን በተሻሻለው የፌዴራሉ የቤተሰብ ሕግ አዋጅ ቁጥር 213/1992 አንቀጽ 94 እና ተከታዮቹ ድንጋጌዎች እንዲሁም በፌዴራሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ/ቁጥር 20036 በተሰጠው አስገዳጅ የሕግ ትርጉም መሰረት ለመወሰን በቅድሚያ አመልካች የአገር ባህል የጋብቻ ስርዓት የፈፀሙ ስለመሆኑ ያሳያል ያሉት ሰነድ የጠፋ መሆኑን የገለፁ ስለሆነ ይኸው ፍሬ ነገር ተገቢ ነው በተባለው መንገድ ሁሉ እንዲጣራ፣ በ1996 ዓ/ም አመልካች ሚች አቶ ዘራሁን በቀበሌው ጽ/ቤት ፎርም ሲሞሉ ባልና ሚስት ናቸው ተብሎ እንዴት ሊሞላ እንደቻለና በቅጽ ባልና ሚስት ተብሎ መሞላቱ ስላለው ውጤት የክፍሉ ቀበሌ መግለጫ እንዲያቀርብ ማድረጉ የዳኝነት አሰጣጥ ስርዓቱ የግድ የሚለው ጉዳይ ሁኖ አግኝተናል። በዚህም ምክንያት ተከታዩን ወስነናል።

ው ሣ ኔ

1. በአዲስ አበባ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 1879/02 መጋቢት 08 ቀን 2003 ዓ/ም ተሰጥቶ በአዲስ አበባ ከተማ ይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት ሰበር ችሎት በመ/ቁጥር 16359 ጳጉሜ 01 ቀን 2003 ዓ/ም የፀናው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348(1) መሰረት ተሸሯል።
2. በአዲስ አበባ ከተማ ይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 15639 ግንቦት 17 ቀን 2003 ዓ/ም የተሰጠው ውሳኔም ተፈጻሚነት የለውም ብለናል።

3. የከተማው የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 1879/02 ክርክሩን ቀጥሎ ከላይ በፍርድ ሐተታው ላይ በተመለከተው አግባብ ጉዳዩን አጣርቶ ተገቢ ነው ያለውን ውሳኔ እንዲሰጥበት ጉዳዩን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 343(2) መሰረት መልሰንለታል።

4. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪና ኪሳራ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።

መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ሮ/ብ